

*Доброносова Ю.Д.,
канд. філос. наук, доцент
Національний транспортний університет, м. Київ*

МЕДІАДОСВІД І КІБЕРСОЦІАЛІЗАЦІЯ: РЕАКТУАЛІЗАЦІЯ ЗВ'ЯЗКУ У ФЕНОМЕНОЛОГІЧНІЙ ПЕРСПЕКТИВІ

Медіамережеві комунікації як важлива складова актуального повсякдення і самореалізації особистості сьогодні впливають на структури життєсвіту, зачіпаючи інтерекзистенціальні засади людського існування. Поява нових форм досвіду у практиках самовираження у горизонті медіарозмаїття спонукає філософію до осмислення викликів цифрової доби. Одним із *актуальних* спрямувань сучасного філософського дискурсу є залучення феноменологічної і філософсько-антропологічної перспектив до осягнення ролі медіадосвіду у кіберсоціалізації. Притаманна людському способу пізнання медіальність увиразнює структуру комунікативного досвіду.

Актуальність її осмислення зумовлена можливостями продуктивного діалогу між різними філософськими дисциплінами. Феноменологічні підходи до структур життєсвіту, посталі у відмінному від сьогоднішнього медіагоризонті, можуть надати нового імпульсу пізнанню медіа і медіальності, без чого годі уявити продуктивне осмислення кіберсоціалізації.

Метою нашого розгляду є реактуалізація ключової ролі медіадосвіду у кіберсоціалізації у феноменологічній перспективі.

Методологічну основу дослідження становить філософія медіа, феноменологічна герменевтика і медіаархеологія, концептуальну основу — підходи феноменології до осмислення структур життєсвіту, засади розуміння медіальності Вілема Флюссера, Дітмара Кампера, Кристофа Вульфа, Іллі Інішева, Лідії Стародубцевої та студії співвідношення можливого і дійсного у конституюванні реальності Дона Айді, Александра Фролова, Михаїла Епштейна. Реактуалізація ключової ролі медіадосвіду у кіберсоціалізації передбачає підхід, означений Вахтангом Кебуладзе як *реконтекстуалізація ідей* або «залучення їх до нових контекстів, розташування їх в інших сенсових горизонтах, наслідок

чого їхній сенс докорінно модифікується або вони взагалі набувають цілковито нового сенсу» [2, с. 54]

Застосування феноменологічної перспективи в осмисленні ролі медіадосвіду у кіберсоціалізації дозволяє тематизувати значення нових медіа у конституюванні не однієї реальності, а *динамічної множини реальностей*, котрі можуть співвідноситися по-різному у медіадосвіді особи. Медіамережі як особливий тип соціальної реальності передбачають домінантні практики комунікації і форми активності, специфічні форми переживання власного Я і соціальності. В актуальному медіадосвіді, який часто визначає спрямування кіберсоціалізації, ми маємо справу із переплетінням мережевого та позамережевого існування особи, перебуванням її у своєрідному «міжсвітті» та співіснуванням у її практиках комунікації різних типів раціональності, що є водночас і викликом, і відповіддю на ризики мережевого соціуму. У результаті вона перебуває ніби у двох реальностях, які взаємодіють, причому одна із них може сприйматися як умовна.

Осмислюючи екзистенціальну специфіку медіадосвіду, філософи сьогодні часто говорять про значення *випрозорювання суб'єктивності в актуальних медіакомунікаціях*. Так Борис Гройс [1] акцентує на *прозорості суб'єкта в Інтернеті*, де він лише згодом отримує технічний захист, що має приховати загальнодоступну таємницю, проте і її можна зламати, у результаті чого суб'єктивність постає як складна технічна конструкція, а сучасні таємниці, котрими володіє особа, не онтологічні, а технологічні. Лідія Стародубцева [3] зазначає, що нові медіа і медіакомунікаційні технології дозволяють перейти від *суспільства дисципліни* (Мішель Фуко) до *суспільства контролю* (Жиль Дельоз) і трансформують сучасний соціум у *прозоре суспільство* (Джанні Ваттімо), котре творить необмежені можливості і вимагає максимальної відкритості особи. Проте дослідниця розглядає новітні медіакомунікаційні та технології і як інструменти творення, і як гальмо випрозорювання приватного.

Отже, медіакомунікація є не просто частиною актуального повсякдення, вона по суті визначає повсякденний досвід, причому *медіа* постають не як інструменти-посередники, а як *середовища, котрі структурують простір*

досвіду. Філософ-постфеноменолог Дон Айді [5], міркуючи про те, як технології змінюють структуру життєвого світу, звертає увагу на непомітність медіа у перцептивній взаємодії особи з середовищем, попри те, що інтенційне ставлення до світу є інструментально опосередкованим, а інструмент конститує життєсвіт і саморозуміння людини. Він розглядає герменевтичний і екзистенціальний досвід крізь призму технологічної інтенційності та виділяє в ній три елементи : стосунки втіленості (технологія ніби зростається із тілесністю), герменевтичні стосунки (зчитування та інтерпретування даних з технічних пристроїв) і стосунки інакшості (технологія перетворюється на квазі-Іншого і людина за посередництва її інтерпретує себе, а самі технології стають основою існування особи у середовищах, в тому числі і в медіасередовищах). Більшість із переліченого Айді є медіатехнологічними умовами *випрозорювання приватного у самореалізації*, адже новітні форми мережевої комунікації безпосередньо пов'язані із типом інтенціональності, котрий розвивається із поширенням цифрових пристроїв у повсякденному існуванні та відповідних їм стосунках. Александр Фролов, продовжуючи міркування Айді, пропонує називати їх стосунками доступу : «У повсякденній практиці вони забезпечують доступ до віртуального спілкування і різного ґатунку цифровим контентам (від новин до новинок кіноіндустрії). Людина, не залучена до цифрових технологій, автоматично цей доступ втрачає» [4, с. 26] Останній момент важливий для розуміння того, як «працює» випрозорювання приватності у медіадосвіді. Стосунки доступу виявляються первинними для опосередкованого пізнання і комунікації у мережевому соціумі, і лише після цього запускаються стосунки втілення, герменевтичні стосунки і стосунки Іншості. Тут і спрацьовують *ціннісні трансформації приватності*, яка постає в медіамережах як *приватність розподілена і розпорошена*. З огляду на масштаби поширення цифрових технологій як чинників конституювання життєсвіту можна уявити собі масштаб поширення таких трансформацій у повсякденні медіамережевої комунікації.

Феноменологічна перспектива розгляду кіберсоціалізації увиразнює те, що впливи актуального медіарозмаїття на самореалізацію, ціннісні орієнтації особистості і випрозорювання її приватності стають можливими завдяки

ключовій ролі в людському пізнанні уяви. Екзистенціальний смисл медіадосвіду визначається активізацією її потенціалу у *творенні нових можливостей та інтенсифікації переходів між реальним і можливим*. Важко переоцінити вплив уяви на конституювання соціокультурної дійсності, як у вимірі індивідуального уявленого, так і в перспективі соціального уявленого.

Водночас медіарозмаїття сповнене прикмет деградації уяви (Дітмар Кампер), підміни її готовими зразками медіамережевого уявленого в інформаційних міфах, циркуляції численних образів як технічних симуляцій (Кристоф Вульф). Завдяки першопочатковій прозорості і референціальності медіамереж стають можливими і глибинні фейки, і медіаманіпуляції. Усвідомлення взаємодоповнюваності філософії медіа і феноменологічної герменевтики відкриває нові можливості для філософської інтерпретації кіберсоціалізації. Актуальні мережеві медіакommunікації трансформують цінності спілкування, тому приватність починає дедалі частіше сприйматися як опосередкована і розпорошена. Відчуття добробуту та спрямування на самореалізацію і свободу вибору в умовах загроженої приватності, тенденцій до випрозорювання таємниць суб'єкта і дрейфу від довіри до підозри можуть бути також загрожені. Майбутні дослідження медіадосвіду та ролі в ньому уяви у феноменологічній перспективі відкривають можливості пізнання негативних тенденцій трансформацій співвідношення приватного і публічного в актуальних медіамережевих комунікаціях.

Список використаних джерел:

1. Гройс Б. Дефікционалізація фактивного: искусство и литература в интернете. *Логос*. 2015. № 4. С. 1 – 15.
2. Кебуладзе В. Феноменологія досвіду. К.: Дух і Літера, 2020. 280 с.
3. Стародубцева Л. Паноптикон, «прозрачне общество» и новые медиа. *Український соціологічний журнал*. 2017. № 1 – 2. С. 35 – 42.
4. Фролов А. В. Феноменологія в цифрову епоху : Обзор проблем. *Философия и общество*. 2019. № 1. С. 18 – 38.
5. Ihde D. A Phenomenology of Technics. *Philosophy of technology : the technological condition : an antology*. Ed. by Robert C. Scharff, Vas Dusek. Oxford : Wiley – Blackwell, 2003. P. 507 – 529.